

11. Mayer J.D., Salovey P. The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*. 1993. Vol. 17. pp. 433–442.

12. Smith. M.K. Howard Gardner and multiple intelligences'. *The encyclopedia of pedagogy and informal education*. 2008. URL: <https://www.infed.org/mobi/howard->

REFERENCES

1. Kontsepsiia vprovadzhenia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia) [Concept of implementation of media education in Ukraine (new edition)]. Presidium of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. April 21, 2016. Available at: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontsepsiya-vprovadzheniya-mediaosvity-v-ukraini>. [in Ukrainian].

2. Kotvitska, A. Problemni pytannia farmatsevtichnoi osvity v Ukraini [Problematic issues of pharmaceutical education in Ukraine]. Available at: <https://www.apteka.ua/article/587425>. [in Ukrainian].

3. Kravchenko, L.M. (2006). Neperervna pedahohichna pidhotovka menedzhera osvity [Continuous pedagogical training of an education manager]. Poltava, 422 p. [in Ukrainian].

4. Mishyna, I.Yu. & Havrylova, N.B. (2014). Profesiina kompetentnist farmatsevta yak sukupnosti kliuchovoi, bazovoi i spetsialnoi kompetentnosti [Professional competence of a pharmacist as a set of key, basic and special competences]. Available at: <https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2014/05/%.pdf>. [in Ukrainian].

5. Savchuk, B. & Kovalchuk, V. (2020). Formuvannia emotsiinoho intelektu yak kompetentnosti maibutnoho fakhiv-

tsia: postanovka problemy [Formation of emotional intelligence as a competence of the future specialist: statement of the problem]. *Youth and market*. Vol. 5. pp. 41–45. [in Ukrainian].

6. Trotsenko, O. & Pyliachyk, N. (2021). Rozvytok emotsiinoho intelektu maibutnikh uchyteliv anhliiskoi movy u ZVO [Development of emotional intelligence of future teachers of English in secondary schools]. *Youth and market*. Vol. 9. pp. 124–129. [in Ukrainian].

7. Bar-On, R. (2005). The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence (ESI). Consortium for Research on Emotional Intelligence in Organizations. Issues in Emotional. Available at: www.eiconsortium.org. [in English].

8. Goleman, D. (1998). Working with emotional intelligence. New York, 464 p. [in English].

9. Mayer, J.D., Di Paolo, M. & Salovey, P. (1990). Perceiving affective content in ambiguous visual stimuli: a component of emotional intelligence. *Journal of Personality Assessment*. Vol. 54. No. 3,4. pp. 772–781. [in English].

10. Mayer, J.D. & Salovey, P. (1993). The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*. Vol. 17. pp. 433–442. [in English].

11. Semez, A.A. (2011). Menedzhment osvity: navchalnyi posibnyk [Management of education: study guide]. Kirovohrad, 168 p. [in English].

12. Smith, M.K. (2008). Howard Gardner and multiple intelligences'. *The encyclopedia of pedagogy and informal education*. Available at: <https://www.infed.org/mobi/howard-> [in English].

Стаття надійшла до редакції 10.02.2023

УДК 378:81'243:811.111

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277512>

Валентина Малик, викладач англійської мови
кафедри української та іноземних мов
Вінницького національного аграрного університету

ДО ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗВО

У статті доведено, що виховна робота є важливою складовою освітнього процесу у ЗВО, що спрямована на формування особистості студента, розвиток його потенційних можливостей шляхом ефективної організації навчально-виховної діяльності. У ході дослідження було встановлено, що освітня діяльність у ЗВО має здійснюватися на таких рівнях: соціетарному, інституціоналізованому, інтерперсональному, інтраперсональному. Проаналізовані компоненти виховної роботи у ЗВО. Обґрунтовано, що стратегічною метою освітньої діяльності у сучасному закладі вищої освіти є формування професійно та культурно орієнтованої особистості, що відрізняється здатністю до професійної, інтелектуальної та соціальної творчості.

Ключові слова: виховання; освітній простір ЗВО; культура; інішомовна комунікативна культура.

Рис. 1. Літ. 27.

Valentyna Malyk, Lecturer of English Language of the
Ukrainian and Foreign Languages Department
Vinnytsia National Agrarian University

TO THE PROBLEM OF EDUCATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE CULTURE IN HIGH EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article proves that educational work is an important component of the educational process in higher education institutions, which is aimed at forming a student's personality, developing his potential through effective organization of educational activities. In the course of the study, it was established that educational activity in higher education institutions should be carried out at the following levels: societal, institutionalized, interpersonal, intrapersonal. Analyzed components of educational work in higher education institutions. It has been proven that educational work in higher educational institutions

requires the following components: goals (definition of the goal); tasks, content, methods, means, forms, principles that are interconnected and mutually determined; entities with different types of relationships with each other; the environment created by the subjects; management, which ensures the integration of all components of the organization into a single whole. It is substantiated that the strategic goal of educational activity in a modern institution of higher education is the formation of a professionally and culturally oriented personality, distinguished by the ability for professional, intellectual and social creativity. Identifying the stages of educational work in higher education institutions, we identified the following: diagnostic, project-target, organizational, stimulating-motivational, control-evaluative. The study of scientific works shows that the following functions are realized in the modern educational activity of higher education institutions: integrative, regulatory and developing. Considering the fact that foreign language communicative culture is considered as a set of norms and rules regulating the communication of people in different cultural contexts, the importance of education of foreign language communicative culture in conditions of higher education is revealed.

Keywords: upbringing; educational space of higher education institutions; culture; foreign language communicative culture.

Постановка проблеми. З розвитком суспільства, модернізацією освіти та посиленням глобалізаційних процесів все важливішим фактором стає володіння іноземною мовою. Незалежно від напрямку фахової підготовки, комунікативна культура є важливою складовою підготовки студентів, зважаючи на те, що одним із пріоритетних завдань сучасної вищої школи визначається створення сприятливого навчально-виховного середовища, яке б забезпечувало формування особистості майбутніх фахівців з притаманними їм такими якостями, як: високий професіоналізм, діловитість, громадська активність, мобільність, почуття відповідальності, самостійність у прийнятті рішень, прагнення та здатність до самоосвіти і самовдосконалення, комунікативність, емпатійність тощо. Успішне розв'язання окреслених завдань можливе за умови конструктивно організованої виховної роботи у закладах вищої освіти, продуманого вибору форм, методів її реалізації [13].

Крім того, про необхідність упровадження принципово нових підходів до організації виховної роботи у середовищі студентської молоді наголошується у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, в Законах України “Про вищу освіту”, “Про освіту”, в Концепції національного виховання студентської молоді та ін.

У зв'язку з реформуванням вищої школи та інтеграцією вищої освіти в Європейське співтовариство, основна ідея виховної роботи у закладі вищої освіти полягає у вихованні майбутнього спеціаліста не тільки громадянином своєї країни, а й “громадянином світу”, здатним використовувати іноземні мови, адаптуватись до іншомовної комунікативної культури. Саме тому закладам вищої освіти необхідно реалізовувати зміст виховної роботи відповідно до таких ключових понять, як ціннісне ставлення до: себе; сім'ї; родини, людей; суспільства і держави; праці; природи; культури [13].

Аналіз останніх досліджень. У визначенні теоретичних засад іншомовної комунікативної культури особистості важливими є праці, присвячені взаємозв'язку мови, культури і комунікації, зокрема: культурологічні (Л. Кондрацька, Г. Чайка, С. Чер-

панова, Т. Чмут та ін.); лінгвістичні (Б. Головін, І. Зимня, Є. Пассовта ін.); педагогічні (І. Зязюн, Г. Сагач, В. Смирнов та ін.). Проблема культури мовлення розглядалась у працях відомих мовознавців Е. Поліванова, Д. Розенталя, Ф. Фортунатова, Л. Щерби та ін.). Сутність, зміст та особливості виховної роботи закладу вищої освіти розкриваються у дослідженнях Л. Байкової, О. Божко, Л. Белової, О. Білик, О. Безкоровайної, О. Гречаник, Л. Зуєвої, В. Караковського, О. Кондратюк, Л. Москальової, Д. Пащенко, С. Полякова, Г. Троцько та ін. [13].

Мета статті – проаналізувати рівні освітньої діяльності в університетах; довести, що виховна робота є важливою складовою освітнього процесу у ЗВО, охарактеризувати завдання, компоненти та етапи виховної роботи у ЗВО; підтвердити важливість розвитку іншомовної комунікативної культури у виховній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Виховна робота як важлива складова освітнього процесу у ЗВО спрямована на формування особистості студента, розвиток його потенційних можливостей, творчості, здатності до самовдосконалення шляхом ефективної організації навчально-виховної діяльності у закладі під час їхнього вільного часу для задоволення навчально-пізнавальних потреб при дослідницькій та культурній діяльності. Обов'язковою вимогою у виховній діяльності є узгоджена взаємодія всіх суб'єктів педагогічного процесу [1].

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що виховна робота визначається по-різному:

1) як система виховної діяльності, що є обов'язковим компонентом освітнього процесу та реалізується щоб створити умови для професійного, інтелектуального, морального і духовного розвитку учнів, їх самореалізації (Р. Абдулов [1]);

2) організація різних видів діяльності (пізнавальної, трудової, естетичної, спортивної та ін.); процес організації форм масової та групової роботи; система виховних заходів (Л. Белова) [4];

3) особистісна суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників педагогічного процесу, мета та міра ефективності якого визначаються особистісним і професійним зростанням майбутнього фахівця, розвитком його громадянської позиції (І. Соколова [20]);

4) цілеспрямована діяльність, спрямована на

створення позитивного освітнього середовища і організацію спільної життєдіяльності викладачів та студентів, спрямовану на формування ціннісних орієнтацій, розвиток творчої особистості (Н. Якса) [23].

У ході дослідження було встановлено, що освітня діяльність у ЗВО має здійснюватися на таких рівнях: соціетарному (соціальному, що включає вплив на особу з боку всього суспільства), інституалізованому (управлінському, де отримання освіти

відбувається у межах певного закладу освіти), інтерперсональний (педагогічний, для якого характерні методи індивідуального чи групового виховного впливу на студентів), інтраперсональний (самоврядування, у якому здійснюється самовиховання особистості) [12].

На наш погляд, найбільшого виховного результату можна досягти за умови узгодженості впливів на всі рівні, які були охарактеризовані вище [13], що схематично представлено на рис. 1.

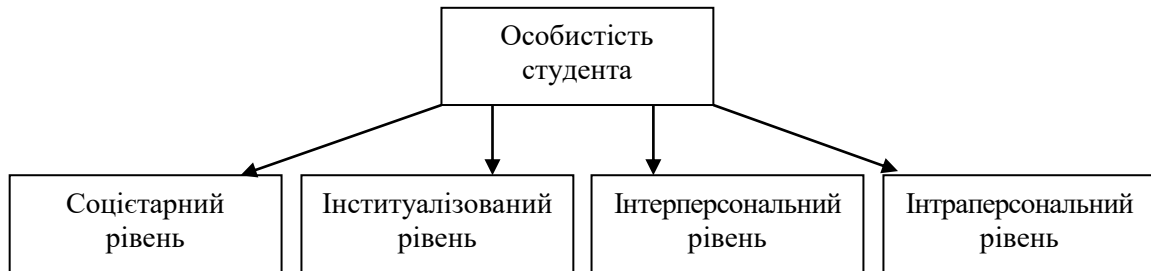

Рис. 1. Рівні реалізації освітньої діяльності у ЗВО

Таким чином, ми можемо стверджувати, що системність є одним із найважливіших принципів організації виховної роботи у вищій школі. Так, розвиваючи цю думку, Л. Новікова зазначає, що виховна робота є системою, яка включає:

- цілі, виражені у вихідній концепції;
- діяльність, яка забезпечує досягнення поставленої мети;
- суб'єкти діяльності, що її організують та беруть у ній участь;
- відносини, які формуються у діяльності та спілкуванні, що об'єднують суб'єктів у певну спільність;
- системне середовище, освоєне суб'єктом;
- управління, що забезпечує інтеграцію компонентів у цілісну систему та сприяє розвитку цієї системи [2].

Трансформуючи уявлення А. Денисенка [11] про структуру виховної роботи, можна констатувати, що виховна робота у ЗВО передбачає наявність таких компонентів: цілі (визначення мети); завдання, зміст, методи, засоби, форми, принципи, що взаємопов'язані та взаємозумовлені; суб'єкти з різними типами стосунків один з одним; середовище, створене суб'єктами; управління, яке забезпечує інтеграцію всіх компонентів організації у єдине ціле.

Не варто забувати, що стратегічною метою освітньої діяльності у сучасному закладі вищої освіти є формування професійно та культурно орієнтованої особистості, що відрізняється здатністю до професійної, інтелектуальної та соціальної творчості [10].

Науковець З. Бондаренко вважає за мету освітньо-виховного процесу у закладі вищої освіти підготовку до використання необхідних для життя у суспільстві ролей (професійний та особистісний аспекти).

Таким чином, з аналізу психолого-педагогічної літератури логічно випливає, що метою виховання є:

- 1) діяльність відповідно до потреб та умов сучасного стану суспільного розвитку України;
- 2) у конкретній формі бути критерієм ефективності освіти на кожному з вікових етапів розвитку особистості [3].

Зважаючи на вищевикладене, В. Гузаїров стверджує, що сучасний підхід до виховної роботи спрямований на формування у молоді лідерських якостей, у тому числі: формування нового погляду на майбутнє; прийняття мультикультурних цінностей; ініціювання та здійснення змін, що стають необхідними, безконфліктне позбавлення від негативного тягаря минулого; розподіл влади (повноважень) чи відповідальності між членами групи, колективу; виступає джерелом і генератором ідей, а також має здатність моделювати способи їх реалізації. Робота з такими якостями відкриває перед майбутнім фахівцем широкі перспективи особистісного розвитку. У зв'язку з цим, на думку науковця, викладач в організації освітнього виховного процесу повинен досягти таких основних цілей: 1) високі результати у навчанні; 2) особиста кар'єра; 3) почуття громадянської відповідальності та громадської діяльності; 4) позитивна самооцінка.

Оскільки мета досягається шляхом розв'язання конкретних завдань, серед завдань виховної роботи у закладах вищої освіти можна виокремити такі:

- виховання майбутніх фахівців людьми авторитетними, високоосвіченими, носіями високої загальнокультурної, світоглядної, політичної, професійної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, емоційної, фізичної, екологічної свідомості;

– створення необхідних умов для вільного розвитку студента, його мислення і загальної культури шляхом залучення до різних видів творчої діяльності (науково-дослідницької, технічної, культурно-просвітницької, громадської, спортивної, правоохоронної та ін.);

– збагачення естетичного досвіду студентів з допомогою участі у відродженні забутих та створення нових національно-культурних традицій області, міста, ЗВО, розвиток художніх здібностей студентів;

– формування “Я” концепції творчої особистості на основі самовиховання, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самодостатності;

– пропаганда здорового способу життя, профілактика вживання учнями алкоголю та наркотиків, викорінення шкідливих звичок [6].

Виявляючи етапи виховної роботи у ЗВО, ми взяли за основу ідеї О. Дубасенюка, який виокремив такі етапи виховної діяльності: діагностичний, проєктно-цільовий, організаційний, стимулювально-мотиваційний, контрольний-оцінний [12].

Зміст освітньої діяльності у закладах вищої освіти знаходить відображення у провідних напрямках освіти: формування світоглядної культури майбутнього фахівця, його системи цінностей; естетичне, етичне, громадянське, патріотичне, трудове, фізичне та екологічне виховання та ін. [22].

В умовах інтеграції вищої освіти до Європейського співтовариства пріоритет має бути наданий новим підходам до організації освітньої діяльності зі студентами [5]. Це пов'язано, передовсім, з формуванням нової моделі майбутнього фахівця, здатного швидко адаптуватися до змін, що відбуваються, професіонала з творчим мисленням, активного, самостійного, який володіє широким спектром сучасних знань і вмінь, здатного до постійного самовдосконалення. Тому діяльність усіх інтегрованих дисциплін містить компонент виховної роботи та включає у себе: студентів, органи студентського самоврядування, заступників деканів, кураторів і спрямована на пошук нових педагогічних технологій, методів (інтерактивних і традиційних) та форм (індивідуальних або групових).

Вивчення наукових праць І. Іванова, В. Караківського, Л. Новікової, Н. Селіванова та інших вчених показує, що в сучасній освітній діяльності ЗВО реалізуються такі функції: інтегративна, регулятивна та розвивальна. Інтегративна функція забезпечує процес інтеграції розрізнених, неузгоджених виховних впливів усіх дисциплін освіти та системного управління. Регулятивна спрямована на узгодження управлінських дій суб'єктів для ефективної організації виховної роботи. Функція розвитку забезпечує динамічний поетапний розвиток та вдосконалення системи виховної роботи у ЗВО [20].

Психолого-педагогічні дослідження (А. Рябенко, Г. Сорока, В. Черкашенко) свідчать про наявність

нових функцій освітніх систем – захисту, корекції, компенсації та реабілітації. Так, наприклад, Н. Щуркова виділяє ще одну з функцій виховної діяльності – педагогічну підтримку особистості, що виявляється з допомогою уваги до її здатності розв'язувати особистісні проблеми, сприяти активному розвитку фізичних і духовних сил у цей час.

Особливої уваги заслуговує виховання іншомовної комунікативної культури в умовах освітнього середовища університету.

Під “культурою” розуміють специфічно людський спосіб діяльності, що містить у собі “систему певних не біологічних вироблених механізмів, завдяки яким стимулюється, програмується, координується і реалізується активність людей у суспільстві” [16].

Ще давні елліни поняття “культура” почали отожднювати з “пайдейєю” – вихованістю, досвідченістю – рисами, що відрізняли їх від варварів. Найбільш загальне поняття “культура” означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених і створюваних людством, сукупність усіх видів перетворювальних діяльності із виробництва цінностей, що характеризують рівень розвитку культури [15].

Зміни у системі сучасної української освіти ще більше посилили увагу до володіння майбутніми спеціалістами іноземними мовами, розвитку їх іншомовної комунікативної культури. До Державних стандартів вищої освіти як обов'язкова була включена іншомовна підготовка, метою якої є формування і розвиток іншомовної комунікативної культури учасників професійного спілкування з урахуванням комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння уміннями та навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях [9; 21].

Відповідно до цього, сучасна іншомовна підготовка фахівців повинна сприяти розвитку загального кругозору, розширювати і поглиблювати професійні знання, піднімати на вищий рівень світоглядну культуру і бути істотним засобом формування конкурентоспроможності особистості як найважливішого показника ефективності процесу освітньої соціалізації. Отже, іншомовна культура має найбагатший потенціал у реалізації ідей гуманізації освіти [18].

Іншомовна комунікативна культура розглядається як сукупність норм і правил, що регулюють спілкування людей у різних культурних контекстах. Вона характеризується наявністю комунікативного ідеалу, толерантним ставленням до співрозмовника як до цінності, усвідомленням його індивідуальних особливостей, власних комунікативних здібностей та уміннями володіти комунікативною ситуацією [17; 19].

Оволодіння іноземною мовою як засобом міжнародного спілкування можливе за умов які сприя-

тимуть ефективному засвоєнню навчального матеріалу студентами на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти [7; 8; 14]. Йдеться про умови для виховання особистості, яка здатна творчо працювати у соціумі, самостійно виконувати професійні завдання, вільно спілкуватись на міжособистісному рівні в різних соціокультурних середовищах.

Для досягнення таких цілей необхідні: спрямований відбір навчального лінгвокультурологічного матеріалу в змістовому контексті національних цінностей і традицій; створення іншомовного освітнього середовища міжособистісної взаємодії у ході виконання навчальних завдань і в процесі тренінгових вправ; варіативного моделювання навчальної програми, що дає змогу враховувати пізнавальні інтереси, профіль підготовки та індивідуальні переваги студентів, сприяючи розвитку толерантності і вміння вести діалог, підвищує рівень компетентісного володіння іншомовною професійною лексикою, формує потребу в міжкультурній комунікації.

Важливу роль у вихованні іншомовної комунікативної культури відіграє *лінгвокультурологічний підхід*, відповідно якого навчання іноземної мови та культури сприяє розвитку в студентів здатності адаптуватися до нових мовних ситуацій. Як зазначає М. Байрам, при навчанні іноземної мови особливе місце займає підготовка студента до непередбаченого, замість відпрацювання передбачуваного [24, 8]. Головним є вміння зрозуміти чужу поведінку та взаємодіяти з представниками різних культур, які володіють іншим набором цінностей. Самодослідження та інтерпретація іншомовної культури дозволяють краще аналізувати власну культуру, порівнювати її з іншими культурами, сприймати і розуміти її з точки зору стороннього спостерігача.

Аналіз вивчення наукових праць дає підставу для висновку, що процес становлення іншомовної комунікативної культури студентів безпосередньо пов'язаний з формуванням цінностей і ціннісних орієнтацій особистості, які відображають факт спільного існування суб'єктів у полікультурному просторі життєвого соціуму, необхідність адекватної орієнтації в системі іншокультурних цінностей, розвиток комунікативних здібностей, творчої активності і толерантності.

Висновки. Виховна робота є важливою складовою освітнього процесу у ЗВО, яка спрямована на формування особистості студента, розвиток його потенційних можливостей шляхом ефективної організації навчально-виховної діяльності у закладі під час вільного часу для задоволення навчально-пізнавальних потреб при дослідницькій та культурній діяльності.

У ході дослідження було встановлено, що освітня діяльність у ЗВО має здійснюватися на таких рівнях: соціетарному, інституціалізованому, інтерперсональному, інтраперсональному.

Виховна робота у ЗВО передбачає наявність таких компонентів: цілі (визначення мети); завдання, зміст, методи, засоби, форми, принципи, що взаємопов'язані та взаємозумовлені; суб'єкти з різними типами стосунків один з одним; середовище, створене суб'єктами; управління, яке забезпечує інтеграцію всіх компонентів організації у єдине ціле.

Стратегічною метою освітньої діяльності у сучасному закладі вищої освіти є формування професійно та культурно орієнтованої особистості, що відрізняється здатністю до професійної, інтелектуальної та соціальної творчості.

Серед завдань виховної роботи у закладах вищої освіти можна виокремити такі: виховання майбутніх фахівців людьми авторитетними, високоосвіченими, носіями високої загальнокультурної свідомості, створення необхідних умов для вільного розвитку студентів, збагачення їх естетичного досвіду з допомогою участі у відродженні забутих та створення нових національно-культурних традицій, формування «Я» концепції творчої особистості, пропаганда здорового способу життя.

Виявляючи етапи виховної роботи у ЗВО, ми визначили такі: діагностичний, проектно-цільовий, організаційний, стимулювально-мотиваційний, контролюючо-оцінний.

Вивчення наукових праць показує, що в сучасній освітній діяльності ЗВО реалізуються такі функції: інтегративна, регулятивна та розвивальна.

Особливої уваги заслуговує виховання іншомовної комунікативної культури в умовах ЗВО.

Іншомовна комунікативна культура розглядається як сукупність норм і правил, що регулюють спілкування людей в різних культурних контекстах.

Зважаючи на процеси модернізації у сучасному освітньому середовищі, іншомовна підготовка фахівців повинна сприяти розвитку загального кругозору, розширювати і поглиблювати професійні знання, піднімати на вищий рівень світоглядну культуру і бути істотним засобом формування конкурентоспроможності особистості як найважливішого показника ефективності процесу освітньої соціалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдулов Р.М. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів недержавної форми власності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Криворізький держ. пед. ун-т. Кривий ріг, 2004. 22 с. С. 5–10.
2. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / за заг. ред. С.Ю. Ніколасові. Київ, 2013. 590 с.
3. Бондаренко З.П. Особливості виховної роботи зі студентами. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 14, кн. 2. С. 448.

4. Белова Л.О. Проблеми та завдання розвитку виховної системи ВНЗ. *Мультиверсум. Філософський альманах*. Київ, 2005. № 46. С. 34–41.
5. Василик М.А. Наука про комунікації або теорія комунікації? До проблеми теоретичної ідентифікації. *Актуальні проблеми теорії комунікації*: зб. наук. пр. 2004. С. 4–11.
6. Волкова Н.П. Організаційні форми виховної роботи: позакласна виховна робота; колективні творчі справи; колективне планування виховної роботи; позашкільні заклади в системі освіти і виховання. *Педагогіка*: посібник. Київ, 2001. С. 165–180.
7. Генезис мови у гіпотезах та концепціях лінгвістів. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/217452611.pdf>
8. Гіпотеза “ідентичності”. URL: <http://osvita.batcave.net/gipoteza-identichnosti-23522.html>
9. Державний стандарт вищої освіти / станом на кінець 2017 р. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/vyscha-osvita/1719-2/>
10. Деякі питання організації виховної роботи: лист МОН молоді та спорту України № 1/9-595 від 23.08.12. *Директор школи*. 2012. № 22. С. 44.
11. Денисенко А.О. Організація моніторингу виховної системи вищих педагогічних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01; Харків. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. Харків, 2008. 220 с.
12. Дубасенюк О.А. Концептуальні положення теорії професійної виховної діяльності педагога. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 4. С. 91.
13. Дурманенко О.Л. Виховна робота в університеті як чинник становлення особистості майбутнього фахівця. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки / Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки*. Луцьк, 2012. № 8. С. 59–62.
14. Контрастивна гіпотеза. URL: <http://osvita.batcave.net/kontrastivnaya-gipoteza-23521.html>
15. Кравець Р.А. Теоретичні і методичні основи полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі. *Вінниця*, 2017. С. 11–105.
16. Марк Тулій Цицерон: Про державу. Про закони. Про природу богів / Пер. з лат. В. Литвинова. Київ, 1998. 476 с.
17. Плужнік А.В. Зміст поняття “іншомовна комунікативна культура” у психолого-педагогічних дослідженнях. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4.4/4.pdf>
18. Плужнік А.В. Особливості виховання іншомовної комунікативної культури студентів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*: зб. матеріалів звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України. Івано-Франківськ, 2018. С. 238–242.
19. Психолого-педагогічна сутність поняття комунікативної культури майбутніх фахівців. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5871/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB_%D0%BC_%D0%BF%D1%81_3.pdf
20. Соколова І.В. Характеристика системи виховної роботи у сучасному вищому закладі освіти. *Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект*: монографія / АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 1999. С. 299–331.
21. Татаріна І.О. Формування іншомовної комунікативної культури майбутніх учителів засобом педагогічної риторики: дис. ... канд. пед. наук / Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2005. С. 11–85.
22. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ, 2006. 352 с.
23. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: навч. посіб. Київ, 2007. 358 с.
24. Byram M. Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching. Clevedon: Multilingual Matters. 1991. 163 p.
25. Cultural diversity and information and communication impacts on Language Learning. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1066409.pdf>
26. Culture in Language Teaching. URL: <http://www.acta.sapientia.ro/acta-philo/C9-3/phil093-07.pdf>
27. Philips D. Language in Schools. *From Complacency to Conviction*. CILT. 1988. P. 94

REFERENCES

1. Abdulov, R.N. (2004). Orhanizatsiia pozaudytomoi vykhovnoi roboty zi studentamy vyshchyykh navchalnykh zakladiv nederzhavnoi formy vlasnosti [Organization extracurricular educational work with students of higher educational institutions of private ownership]. *Candidate's thesis*. Kryvyi Rih, pp. 5–10. [in Ukrainian].
2. Bihych, O.B., Borysko, N.F. & Boretska, H.E. et al. (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka: pidruchnyk dliastud. klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv* [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: a textbook for students of classical, pedagogical and linguistic universities]. (Ed) S.Yu. Nikolaieva. Kyiv, 590 p. [in Ukrainian].
3. Bondarenko, Z. (2010). *Osoblyvosti vykhovnoi roboty zi studentamy* [Features of educational work with students]. *Theoretical and methodological problems of education of children and youth*: Coll. Science. pr. Kamianets-Podilskyi, issue 14, book. 2. p. 448. [in Ukrainian].
4. Belova, L.O. (2005). *Problemy ta zavdannia rozvytku vykhovnoi systemy VNZ* [Issues and objectives of the educational system of high school]. *Multiversum. Philosopher's Almanac*. Kyiv, No. 46. pp. 34–41. [in Ukrainian].
5. Vasylyk, M.A. (2004). *Nauka pro komunikatsiiu abo teoriia komunikatsii? Do problemy teoretychnoi identyfikatsii* [Communication science or communication theory? To the problem of theoretical identification]. *Actual problems of communication theory*: coll. of science works. pp. 4–11. [in Ukrainian].
6. Volkova, N. (2001). *Orhanizatsiini formy vykhovnoi roboty: pozaklasna vykhovna robota; kolektyvni tvorchi spravy; kolektyvne planuvannya vykhovnoi roboty; pozashkilni zaklady v systemi osvity i vykhovannya* [Organizational forms of educational work, extracurricular educational work; collective creative affairs; collective planning educational work; Extracurricular institutions in education and training]. *Pedagogy: manual*. Kyiv, pp. 165–180. [in Ukrainian].
7. *Henezys movy u hipotezakh ta kontseptsiiakh linhvistyv* [The genesis of language in the hypotheses and concepts of linguists]. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/217452611.pdf> [in Ukrainian].
8. *Hipoteza "identichnosti"* [Hypothesis of "identity"]. Available at: <http://osvita.batcave.net/gipoteza-identichnosti-23522.html> [in Ukrainian].
9. *Derzhavnyi standart vyshchoi osvity* [State standard of higher education]. (2017). Available at: <https://imzo.gov.ua/osvita/vyscha-osvita/1719-2/> [in Ukrainian].
10. *Deiaki pytannia orhanizatsii vykhovnoi roboty: lyst MON molodi ta sportu Ukrainy № 1/9-595 vid 23.08.12* [Some

questions of educational work: Ukraine MON molodsporu letter No. 1/9-595 8.23.12]. *Director of the school*. 2012. No. 22. p. 44. [in Ukrainian].

11. Denisenko, A. (2008). Orhanizatsiia monitorynhu vykhovnoi systemy vyshchychk pedahohichnykh navchalnykh zakladiv [On Monitoring the educational system of higher educational institution]. *Candidate's thesis*. Kharkiv, 220 p. [in Ukrainian].

12. Dubasenyuk, A.A. (1999). Kontseptualni polozhennia teorii profesiinoi vykhovnoi diialnosti pedahoha [Concept of the theory of vocational educational teacher]. *Pedagogy and Psychology*. No. 4. p. 91. [in Ukrainian].

13. Durmanenko, O.L. (2012). Vykhovna robota v universyteti yak chynnyk stanovlennia osobystosti maibutnoho fakhivtsia [Educational work at the university as a factor of personality of future professional]. *Scientific herald of Volyn National University of Lesya Ukrainian*. Lutsk, No. 8. pp. 59–62. [in Ukrainian].

14. Kontrastyvna hipoteza [Contrastive hypothesis]. Available at: <http://osvita.batcave.net/kontrastivnaya-gipoteza-23521.html> [in Ukrainian].

15. Kravets, R.A. (2017). Teoretychni i metodychni osnovy polikulturnoi osvity maibutnykh fakhivtsiv ahranoi haluzi [Theoretical and methodical foundations of multicultural education of future specialists in the agricultural industry]. *Vinnitsa*, pp. 11–105. [in Ukrainian].

16. Mark Tului Tsytseron (1998). Pro derzhavu. Pro zakony. Pro pryrodu bohiv [About the state. About laws. On the nature of the gods]. Kyiv, 476 p. [in Ukrainian].

17. Pluzhnik, A.V. Zmist poniattia "inshomovna komunikatyvna kultura" u psykholoho-pedahohichnykh doslidzheniakh [The content of the concept of "non-language communicative culture" in psychological and pedagogical research]. Available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4/4/4.pdf> [in Ukrainian].

18. Pluzhnik, A.V. (2018). Osoblyvosti vykhovannia inshomovnoi komunikatyvnoi kultury studentiv humanitarnykh spetsialnostei u zakladakh vyshchoi osvity [Peculiarities of education of foreign language communicative culture of students of humanitarian specialties in institutions of higher education]. *Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiyni potentsial: zb. materialiv zvitnoi naukovy-praktychnoi*

konferentsii Instytutu problem vykhovannia NAPN Ukrainy – *Modern educational process: essence and innovative potential*: coll. Materials of the reporting scientific and practical conference of the Institute of Problems of Education of the National Academy of Sciences of Ukraine. (pp. 238–242). Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].

19. Psykholoho-pedahohichna sutnist poniattia komunikatyvnoi kultury maibutnykh fakhivtsiv [Psychological and pedagogical essence of the concept of communicative culture of future specialists]. Available at: https://lib.iitta.gov.ua/5871/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB_%D0%BC_%D0%BF%D1%81_3.pdf [in Ukrainian].

20. Sokolova, I.V. (1999). Kharakterystyka systemy vykhovnoi roboty u suchasnomu vyshchomu zakladi osvity [Characteristics of educational work in modern higher educational establishment]. *Modern High School: psycho-pedagogical aspect*: monograph. Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Pedagogy and psychology professor. Education APN Ukraine. Kyiv, pp. 299–331. [in Ukrainian].

21. Tatarina, I.O. (2005). Formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kultury maibutnykh uchyteliv zasobom pedahohichnoi rytoryky [Formation of foreign language communicative culture of future teachers by means of pedagogical rhetoric]. *Candidate's thesis*. [in Ukrainian].

22. Fitsula, M. (2006). Pedahohika vyshchoi shkoly: navch. posib. [Pedagogy of higher education: teach. guidances]. Kyiv, 352 p. [in Ukrainian].

23. Yaksa, N.V. (2007). Osnovy pedahohichnykh znan: navch. posib. [Basics of pedagogical knowledge, teach. guidances]. Kyiv, 358 p. [in Ukrainian].

24. Byram, M. (1991). Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching. Clevedon: Multilingual Matters. 163 p. [in English].

25. Cultural diversity and information and communication impacts on Language Learning. Available at: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1066409.pdf> [in English].

26. Culture in Language Teaching. Available at: <http://www.acta.sapientia.ro/acta-phil/C9-3/phil093-07.pdf> [in English].

27. Philips, D. (1998). Language in Schools. *From Complicity to Conviction*. CILT. p. 94 [in English].

Стаття надійшла до редакції 17.03.2023

Смійся, лютий враже!
 Та не дуже, бо все гине –
 Слава не поляже;
 Не поляже, а розкаже,
 Що діялось в світі,
 Чия правда, чия кривда
 І чий ми діти.
 Наша дума, наша пісня
 Не вмре, не загине...
 От де, люде, наша слава,
 Слава України!

Тарас Шевченко
 ("До Основа'ненка")

